

Regeringen; socialdepartementet

Yttrande över SOU 2023:52, Ett stärkt och samlat skydd av välfärdssystemen

Danderyds kommun har tagit del av förslagen i SOU 2023:53, Ett stärkt och samlat skydd av välfärdssystemen. Kommunen konstaterar därvid att de förslag som läggs fram för att åstadkomma detta huvudsakligen är fokuserade på de delar av välfärdssystemen som staten finansierar och de statliga välfärdsmyndigheternas möjligheter att förebygga välfärdsbrottslighet.

Danderyds kommun vill med detta yttrande främst belysa

- bristerna med att förslaget om bidragsspärr inte omfattar ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen (SoL) och lagen om mottagande av asylsökande m.fl. (LMA)
- kommunernas bristande förutsättningar att förebygga fusk riktat mot ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen.

Förslaget om bidragsspärr

Danderyds kommun delar inte utredningens uppfattning att det är oacceptabelt att en bidragsspärr skulle kunna innebära att enskilda står helt utan möjlighet till försörjning. Det förtar i hög utsträckning effekten av en bidragsspärr att ersätta de statliga förmånerna med ekonomiskt bistånd enligt SoL eller LMA. Den som döms för bidragsbrott ska uteslutas från alla förmåner från det allmänna, om systemet med bidragsspärr ska ha full effekt. I de fall bidragsbrottet avser ekonomiskt bistånd enligt SoL är det än mindre rimligt att personen ska kunna fortsätta få biståndet.

I avsnittet om ekonomiska konsekvenser försvarar utredningen förslaget om att undanta ekonomiskt bistånd med att inte alla som kan komma att få en bidragsspärr kommer att bli berättigade till ekonomiskt bistånd. Danderyds kommun får här påpeka att personen redan är bevisat kompetent att lura välfärdssystemen, varför det kan förväntas vara svårt att utreda personens ekonomi och andra förhållanden som påverkar rätten till ekonomiskt bistånd.

Det går inte heller att motivera förslaget med kostnaden för den enskilda kommunen skulle bli ytterst marginell¹ utifrån att det inte skulle handla om så många personer per kommun och år. Det är en övervältring av kostnader på kommunerna och undantaget för ekonomiskt bistånd gör systemet med bidragsspärr verkningslöst.

¹ SOU 2023:52 s. 769

Danderyds kommun vill se en modell med en bidragsspärr som omfattar alla ekonomiska förmåner från det allmänna men med en möjlighet att göra undantag om synnerliga skäl föreligger, såsom om barn skulle fara illa på grund av att vårdnadshavarna saknar ekonomiska möjligheter att sörja för dem. Danderyds kommun är medveten om att utredningen avfärdar möjligheten till nödbistånd men det är inte en uttömmande bedömning av en modell med undantag för synnerliga skäl.

Kommunernas utredningsmöjligheter

“Det får åtgärdas genom till exempel bättre kontroller”.

Citatet är en kommentar på sidan 599 i SOU 2023:52 om varför bidragsspärren inte ska omfatta även ekonomiskt bistånd enligt SoL och LMA; bistånd som även de är utsatta för missbruk. Det är enkelt sagt men svårare gjort för kommunerna då kommunerna behöver bättre och fler verktyg än vad de har idag.

I SOU 2023:52 föreslås förbättrade utredningsmöjligheter för Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten i form av möjligheter att inhämta uppgifter om andra personer är den som får eller har ansökt om den aktuella ekonomiska förmånen. Kommunerna får inte dessa möjligheter. Ett exempel på att det hade behövts är att domen den 28 augusti 2023² där Kammarrätten i Stockholm bedömde att det förelåg sekretess mot en socialnämnd som önskade få del av passbilder för att utreda biståndsfusk.

Riksdagens ombudsmän, JO, har i beslut den 31 maj 2023³ uttalat att det strider mot skyddet för den personliga integriteten i 2 kap. 6 § regeringsformen och kränker rätten till privatliv enligt artikel 8 i den europeiska konventionen om de mänskliga fri- och rättigheterna, EKMR, att kommuner utreder misstankar om fusk genom att observera personer. Danderyds kommun konstaterar här att de aktuella bestämmelserna i såväl regeringsformen som EKMR tillåter inskränkningar som beslutas genom lag om

- inskränkningarna behövs för att tillgodose ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle
- inte gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som har föranlett dem.

Kampen mot välfärdsbrottslighet tillgodoser ändamål som är godtagbara, för att inte säga nödvändiga i dagsläget, i ett demokratiskt samhälle.

Att kommunerna får samma verktyg som de statliga välfärdsmyndigheterna har och framöver får, är nödvändigt sett till ändamålet. Då kan vi göra de bättre kontroller, som SOU 2023:52 hänvisar till. Kommittédirektiven

² Mål nr 3432-23

³ Dnr 7507-2022 och 7508-2022

2023:146, ”Förbättrade möjligheter till informationsutbyte mellan myndigheter”⁴ är ett steg i rätt riktning. Förslagen i 2023:52 är för små steg.

Danderyd dag som ovan

Hanna Bocander
Kommunstyrelsens ordförande

⁴ Dir 2023:146, beslutat av regeringen den 19 oktober 2023. Utredningen ska lämna sina förslag den 28 februari 2025.